
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2013 (год. XXII), ISSN 2367-8585

Милка Енчева

**НЕМСКИ СЛОЖНИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ В СПЕЦИАЛИЗИРАНИ
ТЕКСТОВЕ И ТЕХНИТЕ СЪОТВЕТСТВИЯ В БЪЛГАРСКИ ЕЗИК –
ФОРМАЛЕН И СЕМАНТИЧЕН АНАЛИЗ НА
МОТИВАЦИОННИТЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ
НЕПОСРЕДСТВЕНО СЪСТАВЯЩИТЕ ИМ (2. ЧАСТ)**

Milka Encheva

**GERMAN COMPOSITE NOUNS IN SPECIALIZED TEXTS FROM
THE FIELD OF TECHNICAL CHEMISTRY AND THEIR BULGARIAN
EQUIVALENTS – MOTIVE ANALYSIS OF THE FORMAL AND
SEMANTIC RELATIONS BETWEEN THEIR IMMEDIATE
CONSTITUENTS (PART 2)**

Настоящата статия представлява унилатерално съпоставително изследване с немски като изходен език. Предмет на изследване е формалният и семантичен анализ на мотивационните отношения на непосредствено съставящите на немските сложни съществителни в специализирани текстове по химична технология и техните съответствия в българския език. Изследването е представено в два последователни броя на списанието. В първата част беше коментиран съставеният за нуждите на изследването модел за съпоставителен анализ и семантичният мотивационен анализ. Във втората част ще представим формалния мотивационен анализ и проекцията на семантичните отношения върху формалните структури.

Ключови думи: немски сложни съществителни, съответствия в български език, съпоставителен анализ, семантичен мотивационен анализ, формален мотивационен анализ, субстантивна валентност.

The present paper represents a unilateral contrastive study with German as the source language. The object is a motive analysis of the formal and semantic relations between the immediate constituents of the German composite nouns and their Bulgarian equivalents in specialized texts from the field of technical chemistry. The first part of the paper – due to the limited space – the research model in the contrastive analysis is elaborated and only the semantic motive analysis of the immediate constituents of German composite nouns and their Bulgarian equivalents is carried out. In the second part of the paper the formal motive analysis and the projection of the semantic relations onto the formal structures are carried out.

Key words: German composite nouns, Bulgarian equivalents, contrastive analysis, semantic motive analysis, formal motive analysis, valence of nouns.

1. Увод

След уточняване на терминологичния апарат и изграждането на подходящ модел за изследване, с който бяха описани и сравнени мотивационните семантични отношения между непосредствено съставящите (НС) на немските сложни съществителни и техните съответствия в българския език, той бе приложен към корпус от немски езикови единици на словообразователно ниво, а в български – на ниво номинална фраза (Енчева 2013)¹. В настоящото продължение ще бъде представена следващата фаза на изследването: описание и сравнение на формалните структури в двата езика и мотивационните семантични отношения между НС, за да се установи дали съществуват определени предпочитания при кодифицирането на семантични отношения във всеки език поотделно, както и дали има и какви са корелациите между формалните структури в двата езика при изразяването на едни и същи семантични отношения.

При анализа се изхожда от тезата, че съществува широк спектър от семантични мотивационни отношения между НС на немските сложни съществителни, респ. на българските им съответствия, че те в повечето случаи са еквивалентни в двата езика, но че техните формални структури се различават съществено помежду си.

2. Формален мотивационен анализ на немските сложни съществителни и техните съответствия в български в специализирани текстове по химична технология

Най-напред ще бъдат описани и сравнени немските сложни съществителни и техните еквиваленти в български по броя на съставлящите ги коренни морфемни, респ. пълнозначни думи. След това немските сложни съществителни ще бъдат класифицирани според това, към коя част на речта спада първата НС.

Формалните структури на НС в двата езика ще бъдат сравнени на ниво коренни морфемни, респ. на ниво дума, за да се установи какви са отношенията между тях – еквивалентни, конвергентни или дивергентни. Оттук ще бъдат изведени и формалните структури на българските съответствия.

2.1. Сравнение на немските сложни съществителни и техните еквиваленти в български по броя на съставлящите ги коренни морфемни, респ. пълнозначни думи

Въпреки широко застъпеното мнение в изследователската литература относно тенденцията за образуване на все повече и по-дълги сложни думи в специализираните езици, преди всичко в областта на естествените науки, икономиката и техниката, в настоящето изследване се доказва на основата на емпирични данни, че на този процес противодейства процесът на декомпозиция в смисъла, по който го интерпретират Флайшер/Барц (1995). Хипотезата, че композитумите в специализираните текстове имат по-комплексни структури от тези в общия език, не се потвърди. С помощта на формалния анализ на немските сложни съществителни и техните съответствия в специализирани текстове по химична технология се установи, че в тези текстове при образуването на композитуми в немски език протича процес на декомпозиция, а в български се наблюдава процес на намаляване броя на пълнозначните думи в устойчивите съставни названия. Резултатите са представени в таблицата по-долу.

Таблица 1

Б Н	прости думи	дери- вати	компози- туми	2 ПД	3 ПД	4 ПД	5 ПД	6 ПД	
2КМ	6	37	50	1406	69	5	1	-	1574 (77,8 %)
3КМ	-	6	5	145	203	18	7	-	384 (19 %)
4КМ	-	-	-	11	21	18	3	1	54 (2,7 %)
5КМ	-	-	-	1	4		2		7 (0,35 %)
6КМ	-	-	-		1	1			2 (0,1 %)
7КМ	-	-	-			1			1 (0,05 %)
	6	43	55	1563	298	43	13	1	2022 (100 %)

Немските сложни съществителни според броя на коренните морфемии (КМ) и техните съответствия в български според броя на пълнозначните думи (ПД). Б = български език, Н = немски език

Немските сложни съществителни, чиито НС имат по една коренна морфема, са най-голямата група в корпуса на това изследване и представляват 77,4% от всички анализирани композитуми. Техните съответствия в български са в 92,5% от примерите номинални фрази, състоящи се от две пълнозначни думи или композитуми. Само на 2,3% от немските композитуми от две коренни морфемии в български съответстват прости думи или деривати, а 4,8% се превеждат на български с номинална фраза с повече от две пълнозначни думи – напр. *Heizöl* – *мазут*, *Reduktionsmittel* – *редуктор*, *Kontakttrocknung* – *сушене по контактния метод*, *Anspringtontemperatur* – *начална точка на екзотермично повишаване на температурата*.

При композитумите, състоящи се от три коренни морфемии, в 37,2% от примерите българските еквиваленти са от две пълнозначни думи – напр. *Füllkörperschicht* – *слой с пълнеж*, при композитумите, състоящи се от четири коренни морфемии, в български език 38,2% от еквивалентите са от по три пълнозначни думи – напр. *Hochfrequenzplasmabrenner* – *високочестотна плазмена горелка* и 33,3% от по четири пълнозначни думи – напр. *Feinkornwaschmaschine* – *промивна машина за фино зърно*.

Българските съответствия за композитуми с повече от две коренни морфеми се състоят все по-често от сложно прилагателно и съществително, което се разглежда като една от възможностите да се опростят комплексните структури – напр. *Rohrbündelwärme-austauscher* – кожухотръбен топлообменник, *Hochtemperatur-Crackprozess* – високотемпературен крекинг.

Хипотезата, че българските съответствия имат по-комплексни формални структури, не се потвърди. В много композитуми с повече от две коренни морфеми и в техните съответствия в български в специализирани текстове по химична технология, респ. химия, наименованията на комплексни химически съединения, които са първа непосредствена съставляваща, се заместват от съответните химически формули, с което се предотвратява образуването на прекалено комплексни формални структури – напр. *CaC2-Produktion* – производство на *CaC2*, *C3-Chlorolyse* – хлоролиза на *C3*.

Резултатите от настоящото изследване са в съответствие с посочената тенденция за декомпозиция на много дълги сложни думи в общия език (вж. Флайшер/Барц 1995, Аугст 2001, Доналис 2002). В български намаляването на структурата на номиналните фрази (вкл. на устойчивите съставни названия) намира израз в процеса на универбация (вж. Аврамова 2003) или се реализира посредством образуването на сложни думи в рамките на номиналните фрази. Тези процеси в двата езика могат да се обяснят с тенденцията за езикова икономия.

Предположението на Хьолцнер, че дължината на втората НС в композитумите оказва решаващо влияние за композиционната активност, не се потвърди в това изследване. Според автора малкото на брой сложни съществителни с *Globalisierung* като втора НС се дължат на дължината на думата (2007: 172). В корпуса на настоящето изследване има много композитуми с дълги думи като втора НС – напр. *Reaktionsgeschwindigkeit* (реакционна скорост), *Kühlungskristallisation* (охладителна кристализация).

2.2. Класификация на немските сложни съществителни според принадлежността на първата им НС към частите на речта

Тъй като втората НС на композитумите, респ. опората на номиналната фраза, е съществително, при формалния мотивационен анализ

се изхожда от това, каква част на речта е първата НС, както това е прието в германистиката при описанието на сложните думи. Според вида на първата съставяща в настоящата работа се обособяват 9 структурни типа сложни съществителни: със съществително (С), с глагол (Г), с прилагателно (П), със символ или формула (С/Ф), със словосъчетание (НФ), с конфикс (К), със съкратена дума (СД), с предлог (ПР) и с наречие (Н) като първа съставка. Те се превеждат на български с прости думи, деривати, със сложни съществителни, с дву- до петчленни номинални фрази от прилагателни и съществителни или само от съществителни и с описания.

При сравнението на формалните структури на немските сложни съществителни и техните съответствия в български се потвърди хипотезата, че съществуват големи разлики в кодифицирането на семантичните мотивационни отношения в двата езика.

Сравнението на отделните структурни типове немски сложни съществителни при Ортнер (1991) и в настоящата работа служат само за ориентация, тъй като данните не са събирани по един и същ метод, двата корпуса се различават съществено по големината си и данните при Ортнер са за общия език, а в това изследване за един определен специализиран език. В двата корпуса най-многобройни са структурните типове съществително + съществително (С+С) и глагол със съществително (Г+С). Дяловете на структурния тип С+С в двете изследвания са много подобни – 72,8% в това изследване и 77,9% при Ортнер (1991: 37). Не е удачно обаче веднага да се направи изводът, че както в общия език, така и в специализираните езици най-разпространени са композитумите от две съществителни. Това предположение трябва да се подкрепи с данни и от изследвания в други специализирани области. Тъй като съществителните назовават комплексни понятия, е твърде вероятно това предположение да се потвърди.

Незначителни са разликите в двете изследвания между дяловете на структурните типове прилагателно + съществително (П+С): 5% тук, а при Ортнер 4,6% (1991: 37), предлог + съществително (ПР+С): 0,5% тук, при Ортнер 0,6% (1991: 37), наречие+ съществително (Н+С): 0,3% тук, 0,6% при Ортнер (1991: 37).

За третия по големина структурен тип в тази работа от символ/формула + съществително (С/Ф+С) (5,6%) няма примери при Ортнер, което може да се обясни с особеностите на специализирания език на химичната технология. Това вероятно е и причината защо само в това изследване се среща структурният тип съкратена дума + съществително (СД+С) (0,9%), защо пак само при Ортнер се среща структурният тип изречение+С. Тъй като Ортнер не употребява термина конфикс, в изследването не се среща и структурният тип конфикс+съществително (К+С), който тук има дял от 1,2%.

В следващата таблица са показани отделните структурни типове немски сложни съществителни и какви са отношенията между НС в двата езика на ниво коренни морфемии и на ниво думи.

Таблица 2

част на речта на първата НС на немските сл. същ.	структурен тип на немските сл. същ.	отношения между първата НС на немските сл. същ. и техните съответствия в български			брой на примерите
		еквивалентни отношения	конвергентни отношения	дивергентни отношения	
съществително	С+С	609 (41,3 %)	747 (50,7 %)	118 (8 %)	1474 (72,8 %)
глагол	Г+С	0	190 (84 %)	37 (16 %)	227 (11,2 %)
символ/формула	С/Ф+С	94 (83 %)	16 (14 %)	3 (3 %)	113 (5,6 %)
прилагателно	П+С	85 (85 %)	0	15 (15 %)	100 (5 %)
номинална фраза	НФ+С	16 (32 %)	27 (54 %)	7 (14 %)	50 (2,5 %)
конфикс	К+С	25 (100 %)	0	0	25 (1,2 %)
съкратена дума	СД+С	8 (44 %)	7 (39 %)	3 (17 %)	18 (0,9 %)
предлог	ПР+С	2 (20 %)	8 (80 %)	0	10 (0,5 %)
наречие	Н+С	0	5 (100 %)	0	5 (0,3 %)
		839 (41,4 %)	1000 (49,6 %)	183(9 %)	2022

Немски сложни съществителни според частите на речта на първата НС и техните отношения със съответствията им в български език

С+С – съществително + съществително, **Г+С** – глагол + съществително, **П+С** – прилагателно + съществително, **С/Ф+С** – символ/формула + съществително, **НФ+С** – словосъчетание + съществително, **СД+С** – съкратена дума + съществително, **К+С** – конфикс

+ съществително, **ПР+С** – предлог + съществително, **Н+С** – наречие + съществително.

Еквивалентни отношения има между 839 (41,4%) от немските композитуми и съответствията им в български, напр. *Stromdichte* – *плътност на потока*, *Sauerstoffmenge* – *количество кислород*. С увеличаване броя на коренните морфемни, респ. с нарастване на комплексността на структурите, намалява броят на примерите за еквивалентни отношения. Така от общо 54 сложни съществителни с четири коренни морфемни само при три от тях и българските им съответствия съществуват еквивалентни отношения – *Vakuümkuühlungskristallisationsanlage* – *инсталация за кристализация при охлаждане във вакуум*, *Reingasstaubgehalt* – *съдържание на прах в чист газ*, *Schnelldurchfluss-Rührkessel* – *котел с бъркачка за бърз поток*.

Лексемите с голяма честота на употреба, които са и първа НС на сложните съществителни, са типични за областта на химичната технология и обозначават много често важни номинационни признаци, които принадлежат към понятийната структура на термините, назовани с тях. Следователно съществува взаимовръзка между честотата на употреба на НС и понятийната структура на термините. Лексемите с най-висока честота на употреба от корпуса на това изследване са: *Reaktion-* (42), *Wärme-* (35), *Reaktor-* (26), *Gas-* (26), *Temperatur-* (21), *Druck-* (19), *Katalysator-* (15), *Rohr-* (14), *Verfahren-* (11), *Dampf-* (11), *Gleichgewicht-* (10), *Prozess-* (10).

Еквивалентните отношения между НС в двата езика могат да се обяснят с общата тенденция за интернационализация на словообразователните процеси (вж. Гутшмидт 1998: 98, Аврамова 2003: 58).

Най-често срещани са конвергентните отношения между НС – 1000 (49,6%), напр. *Absetzbecken* – *утамелен басейн*, *Gaskatalyse* – *газова катализа*. Това се дължи на факта, че между първите НС на структурния тип Г+С и техните съответствия в български съществуват само конвергентни и дивергентни отношения и че композитумите от структурния тип С+С се превеждат на български много често с номинална фраза от типа П+С. Между композитумите и техните съответствия с еквивалентни и конвергентни отношения

1839 (91%) на НС, от една страна, и онези с дивергентни отношения 183 (9%), от друга, съществува много голяма разлика. Еквивалентни и конвергентни отношения между НС означава, че в двата езика са избрани същите номинационни признаци за назоваването на понятията. Едно от възможните обяснения е, че се касае за научни понятия в определена област, така че изборът на съществени за понятието признаци играе важна роля при неговото назоваване.

Между дивергентните семантични и дивергентните формални мотивационни отношения не съществува съотношение 1:1. 52 от общо 61 примера с дивергентни семантични мотивационни отношения между НС имат и дивергентни формални мотивационни отношения. Освен това обаче има още 131 примера за дивергентни формални мотивационни отношения, въпреки че аргументните структури са еднакви. Дивергентни формални отношения може да съществуват или само между първите НС (39 примера), между вторите НС (10 примера), или между установената последователност на НС (3 примера). Между немските сложни съществителни и българските им съответствия, които са прости думи (6), деривати (43) или описания (82), също съществуват дивергентни формални отношения.

Назованото чрез втората НС понятие се причислява от нея към определен категориален клас, а с първата НС се тематизира допълнителен признак. Ето защо болшинството дивергентни отношения са по отношение на допълнителния признак – *Heizgas* – *нецен газ*, *Großanlage* – *индустриално съоръжение*. При примерите за дивергентни отношения между вторите НС винаги се касае за втори елемент сложни съществителни, чиито първи НС имат различни лексеми, така че понятийно-категориалното значение е същото в двата езика – *Braunkohlenschwelkoks* – *полукок от кафяви въглища*.

С думата *кок* в двата езика се назовава родовото понятие, а с първата непосредствено съставляща се модифицира понятието. Подобен е примерът с *Flotationsaufgabegut* – *изходен материал за флотация* (*Aufgabegut* – *изходен материал (Ausgangsgut)*), при който материалът в немски език е назован като *материал за зареждане*, а в български като *изходен материал*.

Композитумите и номиналните фрази имат строго установена последователност на съставлящите ги компоненти и всяка промяна

води до промяна на значението. Отклонения от установения ред в един от двата езика се интерпретира също като дивергенция. *Gasion – йонизиран газ* и *Kohlewertstoff – обогатени въглища* са инверсионни композитуми в немски език. Такива сложни съществителни се срещат много рядко, при тях първата НС е опората. В български номиналните фрази имат обичайния за тях словоред, ето защо тези случаи се определят като дивергенция.

2.3. Анализ на вторите НС на немските сложни съществителни

Анализирани са и вторите НС на немските сложни съществителни, които са предварително определени като съществителни. Установи се, че първа НС сложно съществително се среща пет пъти по-често в сравнение с втора НС сложно съществително. Като обяснение за тази голяма разлика може да се разглежда семантичното отношение между двете НС на композитумите. Втората НС назовава родовото понятие, докато с първата се назовават допълнителни признаци. В стремежа да се назове понятието възможно по-точно, допълнителните признаци се прецизират с включването и на допълнителни признаци на самите допълнителни признаци, което води до употребата на по-комплексни структури, напр. : *Kaltgaszugabe – добавяне на студен газ*.

Най-често употребените лексеми като втора непосредствено съставляваща от корпуса на това изследване са:

– *verfahren* (63), – *reaktion* (44), – *anlage* (33), – *herstellung* (30), – *gas* (30), – *druck* (24), – *katalysator* (24), – *prozess* (24), – *mittel* (22), – *bildung* (22), – *gemisch* (22), – *vorgang* (21), – *reaktor* (21), – *stufe* (19), – *temperatur* (17), – *gehalt* (16), – *system* (16), – *geschwindigkeit* (15), – *verhältnis* (15), – *wert* (15), – *strom* (14), – *zeit* (13), – *bedingung* (13), – *dichte* (12), – *filter* (11), – *zone* (11), – *wärme* (10), – *konzentration* (10), – *vorrichtung* (10), *gehalt* (10), – *stoff* (10), – *gut* (10).

Те назовават важни за областта на химичната технология понятия като различни методи за производство на различни продукти. В центъра на вниманието са химични реакции, които протичат в

съответните съоръжения, за хода на реакциите са важни определени параметри като температура, налягане, концентрация, скорост и т.н.

2.4. Анализ на българските съответствия

При описанието на еквивалентните, конвергентните и дивергентните отношения между НС в двата езика българските съответствия се изброяват, без да се анализират подробно. Затова те ще бъдат представени най-напред в една таблица, след което ще бъдат описани.

Таблица 3

Б	прости думи	префикс слова ни	суфиг слова ни	моме но ни ни	П+С	при час ни ни	С+ ПР+С	С+С	П+ С+ С/ С+ П+ С	С+ ПР+С	С+ ПР+С+ ПР+С	С+ П+ С+ С	5 чл. ном. фр.	опи-ва ния		
С+С	2	1	20	20	480	26	598	33	177	37	3	16	2	59	147	4
Г+С	4		22	2	87	33	69		4					6	227	
С/Ф+С					92	1			3					4	100	
П+С				2	8		83	4	8	5				3	113	
НФ+С					13		8		3	17	2			7	50	
К+С				4	4		6		1					3	18	
СД+С				25											25	
ПР+С				2	8										10	
Н+С					5										5	
	6 (0,3 %)	1 (0,05%)	42 (2 %)	55 (2,8 %)	697 (34,5%)	60 (3 %)	764 (37,7%)	37 (1,8%)	196 (9,8 %)	59 (2,9%)	5 (2,5%)	16 (0,84 %)	2 (0,15)	82 (3,8 %)	2022	

Структурни типове немски съществителни и техните еквиваленти в български език

Б = български език, Н = немски език, П+С = прилагателно съществително, С+С = съществително съществително, С+ПР+С = съществително предлог съществително, П+С+С/С+П+С = прилагателно съществително съществително/ съществително прилагателно съществително, С+ПР+С+ПР+С = съществително предлог съществително предлог съществително, С+ПР+С+ПР+С+ПР+С = съществително предлог съществително предлог съществително предлог съществително, С+П+С+С = съществително прилагателно съществително съществително, 5 чл. ном. фр.= 5 членна номинална фраза

Само 2,05% от немските сложни съществителни имат за съответствия в български език деривати (43 примера). Установи се, че съществува взаимовръзка между немски съществителни като втора НС и определени суфикси в българския език като напр. между –*mittel* като втори елемент и деривати на –*тор*, респ. на –*мел*: *Reduktionsmittel* – *редуктор* и т.н. или между –*reaktion* или –*vorgang/-prozess* като втора НС и девербални съществителни на –*не* в български: *хлориране*, *излугване*.

Чрез композитуми с втора НС –*einrichtung*, –*anlage*, –*maschine*, –*vorrichtung* понятията се назовават по-прецизно и по-точно отколкото в български с деривати, тъй като лексемите имат по-конкретно значение от суфиксите, като напр. *Dosiereinrichtung* – *дозатор*, *Förderanlage* – *транспортър*.

Композицията е най-продуктивният словообразователен начин в немски език както в общия, така и в специализираните езици, докато в български тя е на второ място след деривацията (вж. Мурдаров 1983, Аврамова 2003).

Само 2,8% от всички български съответствия за немски сложни съществителни са също композитуми. Сред тях най-многобройна е групата на сложните съществителни, образувани чрез чиста композиция (Аврамова 2003: 122) и без съединителна гласна, въпреки че те не са типични за българския език : *Saugfilter* – *вакуумфилтър*, *Planfilter* – *планфилтър*. Това развитие се дължи на външни влияния (английски език в момента и турски език в минали периоди – вж. Гутшмидт 1979, Мурдаров 1983, Балтова/Аврамова 2004) и е обусловено от вътрешноезикови причини, каквато е напр. налагането на изафетите в българския език (вж. Аврамова 2003, Аврамова/Осенова 2003).

Номиналните фрази представляват най-голямата група (94,85%) сред българските съответствия за немските сложни съществителни в този корпус. Сравнението на данните за номиналните фрази в български език от корпуса на тази работа с резултатите от изследванията на Мурдаров (1983), Попова (1985), Колковска (1993) за отделни специализирани езици и на Осенова (2009) за общия език показва, че те не се различават съществено едни от други.

Най-много примери в корпуса има за двучленни номинални фрази от типа С+ПР+С и П+С. Честата употреба на номинални фрази от типа С+ПР+С е в съответствие с аналитичния характер на българския език. Утвърждаването на номинални фрази от типа П+С, чиято структура не отговаря на типологичните особености на българския език, се обуславя от езиковата икономия и от разграничаването на функциите на номиналните фрази от типа С+ПР+С и П+С (вж. Мурдаров 1983: 68). Фразите от типа П+С са с една дума по-кратки от тези от типа С+ПР+С. В българския език има предлози като *на*, *в*, *от*, които с течение на времето се превръщат в универсални маркери на аргументите с различни семантични роли (Ницолова 2005: 144). Както предлогът *на*, така и суфиксът *-ен* изразява различни семантични отношения и по тази причина също подлежи на десемантизация и деконкретизация. Затова могат да се образуват вариантни двойки: *асортиментно разнообразие* (Sortimentvielfalt) und *разнообразие на асортименти* (Vielfalt an Sortimenten) (примерът е на Мурдаров 1983: 63). Същевременно обаче има и много случаи, в които номиналните фрази от типа С+ПР+С и от П+С не са взаимно заменяеми като напр. *Schwefeldampf* – *сярна пара* и *Schwefelherstellung* – *производство на сяра*. Номиналната фраза **сярно отстраняване* не е коректна, възможна е само фразата *отстраняване на сяра*. При номиналната фраза *сярна пара* чрез суфикса *-ен* се изразява значението *веществен произход*, докато в номиналната фраза граматикализираният предлог *на* е маркер на аргумента *сяра* със семантичната роля *обектив*. Прилагателното *серен* може да се използва със значението *субстанция*, защото чрез суфикса *-ен* то е станало част от значението на прилагателното. Суфиксите на прилагателните имат освен граматични функции като предлозите и други функции – те допълват и уточняват значението на номиналната фраза. Затова в това изследване приемаме, че значението на номиналните фрази от типа С+ПР+С не е толкова експлицитно изразено, колкото значението на номиналните фрази от типа П (-ен)+С.

В българистичната изследователска литература номиналните фрази от типа С+ПР+С се посочват винаги на второ място след тези от типа П+С (вж. Мурдаров 1983, Попова 1985, Георгиева 1977, Осенова 2009). В настоящото изследване те са обаче най-много-

бройната група номинални фрази (764 примера или 37,7% от целия корпус). Резултатите от това изследване не са съпоставими с тези от посочените трудове, защото те са само преводи на немски сложни съществителни на български и не е оправдано на базата на тези данни да се правят изводи за цялата специализирана област.

Освен това разликата между двата типа най-многобройни номинални фрази в това изследване е само 3,2%, при Осенова (2009: 86) е още по-малка – само 1%, т.е. не става дума за много голяма разлика между двата типа номинални фрази, а за почти еднакви по големина групи номинални фрази.

Сред номиналните фрази от типа С+ПР+С най-много примери в корпуса на тази работа има за фразите от типа С+на+С (564 примера или 28% от целия корпус), както е и при по-горе цитираните автори, което се дължи на полифункционалността на предлога *на*.

Следват номинални фрази с предлозите *за*, *от* и *с*, които също са граматикализирани и много вероятно по тази причина са сред номиналните фрази, които заемат първите пет места в изследванията на Мурдаров (1983), Попова (1985) и Колковска (1993).

Сред номиналните фрази от типа П+S (697 примера или 34,5% от целия корпус) най-често срещани са тези с прилагателни със суфикса *-ен* (438 примера или 22% от целия корпус), както е и в другите изследвания, с които се сравняват резултатите от тази работа. Високата словообразователна активност на суфикса *-ен* е резултат на неговата полифункционалност, както и на факта, че се свързва с повечето прилагателни от чужд произход.

При номиналните фрази от типа П(-ителен/-ателен)+S са възможни вариантни двойки с номиналните фрази от типа сегашно причастие + С – напр. *Durchmischungsvorrichtung* – *смесително устройство* и *смесващо устройство*. Двете номинални фрази обаче може да имат различия в значенията си – напр. *Kühlflüssigkeit* – *охлаждаща течност* и *Kühlzone* – *охладителна зона*. Направените пробни извадки от Немско-българския речник “Химия – химична технология – металургия” (1973) показват, че българските съответствия невинаги се превеждат коректно. Това показва, че е необходимо да се уточни с какво значение се употребява всяка от двойката номинални фрази.

Като положителна от гледна точка на езиковата икономия може да се оцени тенденцията немски сложни съществителни от няколко коренни морфемии да се превеждат на български с номинални фрази от сложно прилагателно и съществително – *Hochtemperaturzone* – *високотемпературна зона*, *Hochfrequenzplasmabrenner* – *високочестотна плазмена горелка*.

Понеже причастията са свързани с категориалното значение както на глагола, така и на прилагателното, те са особено подходящи за образуване на съставни словосъчетания (вж. Георгиева 1977). Примери за съставни словосъчетания от типа сегашно причастие +С от корпуса на това изследване: *Antriebsvorrichtung* – *задвижаващо устройство*, *Austragsvorrichtung* – *разтоварващо устройство*, *Bleichlauge* – *избелваща луга*.

При номиналните фрази от типа С+С се различават две подгрупи: номинални фрази, които означават количествени отношения и такива, които не означават количествени отношения.

В българистичната литература няма единно мнение по въпроса, коя от НС на номиналните фрази от типа С+С, които обозначават количествени отношения, е основата. Сравнението с немските композитуми може да се разглежда като един от аргументите първата НС да се определи като опора на номиналната фраза – *вид енергия* (*Energieart*), *зърно пирит* (*Pyritkorn*).

Такова е и общоприетото мнение в германистиката, което се приема често за езици с падежна система, защото в такива номинални фрази втората НС е в родителен падеж. По този начин се интерпретират такива номинални фрази и в сръбски (вж. Златич 1997: 67). В българистиката на такова мнение са Пашов (1989:281) и Осенова (2009:118), въпреки че преобладава противоположното мнение в момента (вж. Пенчев 1993: 41, Бояджиев 1998: 518, Коева 1999: 38).

В корпуса на това изследване има и номинални фрази от типа С+С, които не означават количествени отношения: *Trägergas* – *газ носител*, *Trägerkatalysator* – *катализатор носител*, *Abhitzeessel* – *котел утилизатор*, *Aufgabebunker* – *бункер нитамел*, *Oxydationsluft* – *въздух окислител*. В българистиката за номиналните фрази от типа С+С, които не изразяват количествени отношения, също няма единно мнение. От средата на 80-те години обаче в българското

словообразуване се налага схващането, че те са апозитивни словосъчетания (вж. Балтова 1985: 82, Мурдаров 1983: 56, Стоянов 1999: 247). Различават се устойчиви и свободни апозитивни словосъчетания (вж. Балтова 1985: 84). Устойчивите апозитивни словосъчетания в семантичен план са сходни със сложните съществителни. Те назовават едно единно понятие и се възпроизвеждат в езика. За разграничаването им се използват формални критерии като формата за множествено число. *Бункер питател* има окончания в множествено число на двете компоненти – *бункери питатели* и се определя като устойчиво апозитивно словосъчетание за разлика от *филтърпреса*, където окончание за множествено число има само втората непосредствено съставляваща *филтърпреси* и се определя като композитум.

За тричленните номинални фрази има 124 примера или те представляват 6,1% от целия корпус. Те може да се разглежда като комбинация от двата най-многобройни двучленни типа номинални фрази С+ПР+С и П+С, т.е. като разширение на типа С+ПР+С с номиналната фраза П+С – *Kaltgaszugabe* – *добавяне на студен газ* – *добавяне на газ* и *студен газ*. Подобни са и следващите номинални фрази – *Rohphosphataufschluss* – *разтвор на необработен фосфат*, *Partialdruckerniedrigung* – *понижаване на парциално то налягане*.

Многочленните номинални фрази приличат на описания на понятията, но се интерпретират като номинални фрази, защото те са само съответствия за комплексни немски сложни съществителни и не съдържат допълнителни думи –

напр. *Gleichgewichtsdampfdruck* – *парно налягане на равновесна система*, *Hochdruckzentrifugalverdichter* – *центробежен компресор при високо налягане*.

Като описания се разглеждат номинални фрази, които имат повече коренни морфеми отколкото съответните немски сложни съществителни. Разграничават се две групи – описания с повече експлицитно изразени номинационни признаци отколкото немските композитуми, които обаче могат да бъдат отстранени, и описания с повече експлицитно изразени номинационни признаци, отколкото немските композитуми, които обаче по системноезикови причини не могат да бъдат изпуснати.

Към първия тип спадат 26 примера като напр. – *Ansprings-temperatur* – начална точка на екзотермично повишаване на температурата, *Einstranganlage* – едноручейно устройство за разливане на стомана.

Към втория тип спадат 54 описания като напр. – *Olefinkapazität* – мощности за производство на олефин, *Methylformiat-verfahren* – метод за производство на метилформиат, *Freifallabscheider* – сепаратор почиващ на метода на свободното падане. При тези номинални фрази е невъзможно да се изпусне някой елемент, защото фразата не е вече коректна.

Немското сложно съществително *Styrolverfahren* се превежда на български с номиналната фраза *метод за производство на стирол*, а съществителното *Destilierverfahren* с номиналната фраза *дестилационен метод*. Двете сложни съществителни имат една и съща втора непосредствено съставляваща, но в първия случай българското съответствие е описание, във втория двучленна номинална фраза. Съществителното *метод* е валентно и има в аргументната си рамка място за аргумент със семантичната роля *финитив* (цел). Композитумът *Styrolverfahren* се парафразира на немски като *Verfahren zur Herstellung von Styrol* (*метод за производство на стирол*). Първата съставка *Styrol-* не е в логическа връзка с втората съставка *-verfahren*, а е аргумент на думата *Herstellung/производство*. В немски и в такива случаи е възможно да се образува сложно съществително. При композитумите от структурния тип С+С семантичното отношение между НС може да се определи като многозначно и отворено (вж. Херингер 1984:2, Олсен 1986: 59). Едва след лексикализацията на думата това отношение става еднозначно.

В български език аргументът трябва да бъде експлицитно изразен в номиналната фраза, за да има фразата смисъл. **Метод на стирол* не е коректна фраза. Разликите в кодифицирането на това отношение в двата езика се дължат на факта, че в немски системата на езика допуска да се образуват сложни съществителни почти без никакви ограничения. В такива случаи формалната структура в български е по системноезикови причини по-комплексна и не може да бъде редуцирана.

При композитума *Destilierverfahren* първата съставка заема мястото на аргумента и е в семантично отношение *финитив* с валентното съществително. Затова и в български не е необходимо да се използват допълнителни думи – *дестилационен метод*.

3. Семантичните мотивационни отношения между НС на немските сложни съществителни, техните съответствия в български език и кодифицирането им в двата езика

В тази глава се изследва взаимовръзката между резултатите от семантичния и формалния анализ на мотивационните отношения между НС на сложните съществителни в немски и на техните съответствия в български. Изхожда се от семантичните мотивационни отношения между НС на немските сложни съществителни и техните съответствия в български език. Представено е разпределението на сложните съществителни в втора НС евентуалности, съществителни, които обозначават семантична роля и които обозначават релация, съществителни с валентен елемент като първа НС и с адюнкт като първа НС върху структурните типове на немските композитуми и на формалните структури на съответствията в български.

3.1. Разпределение на групите немски сложни съществителни с валентно съществително като втора НС, с валентен елемент като първа НС и с адюнкт като първа НС върху структурните типове на немските композитуми

Композитумите с първа НС валентен елемент са в 86% от случаите с формална структура П+С. Другите композитуми имат най-много примери за формалната структура С+С, като при това дяловете на отделните групи не показват значими различия и варират от 63% до 79%. Останалите формални структури са значително по-слабо представени. Разпределението на отделните групи композитуми върху формалните структури в немски език е показано в следващата таблица 4.

Таблица 4

	съществителни, които обозначават релации като втора НС	съществителни, които обозначават сем. роли като втора НС	евентуалности като втора НС	съществителни с валентен елемент като първа НС	съществител- ни с адюнкт като първа НС
С+С	75 %	63 %	78 %	-----	79 %
Г+С	12 %	30 %	2 %	-----	0,5 %
С/Ф+С	6 %	1 %	-----	86 %	10,5 %
П+С	2,3 %	0,5 %	14 %	-----	-----
НФ+С	3,5 %	2 %	4 %	-----	1%
К+С	0,7 %	0,5 %	1,2 %	7 %	0,5 %
СД+С	0,5 %	3 %	0,8 %	-----	1 %
ПР+С	-----	-----	-----	7 %	4,5 %
Н+С	-----	-----	-----	-----	3 %

Разпределение на групите немски сложни съществителни с валентно съществително като втора НС, с валентен елемент като първа НС и с адюнкт като първа НС върху структурните типове на немските композитуми

По-рядко срещаните се структурни типове немски сложни съществителни са предпочитани от точно определена група валентни съществителни като втора НС на композитумите – съществителните, които обозначават семантична роля, предпочитат структурните типове Г+С – 30% и СД+С – 3%, евентуалностите предпочитат структурния тип С/Ф+С – 14 %, съществителните с валентен елемент като първа НС предпочитат структурните типове К+С – 7 % и ПР+С – 7% и сложните съществителни с адюнкт като първа НС предпочитат структурния тип Н+С – 3%. За структурния тип НФ+С няма определени предпочитания.

3.2. Разпределение на групите немски сложни съществителни с валентно съществително като втора НС, с валентен елемент като първа НС и с адюнкт като първа върху формалните структури на еквивалентите в български

Композитумите с втора НС евентуалност се предават на български в 69% от примерите с номинални фрази от типа С+ПР+С. Номиналните фрази от типа П+С се предпочитат като еквиваленти в български за сложните съществителни с валентен елемент като

първа НС в 75% от примерите, за композитумите с първа НС адюнкт в 61,5% от примерите и за съществителните, чиито втори НС обозначават семантична роля, в 41 % от примерите. Композитумите, които обозначават релация, се разпределят равномерно върху двата типа номинални фрази в български – С+ПР+С в 35 % и П+С в 39 % от примерите.

Разпределение на групите немски сложни съществителни с валентно съществително като втора НС, с валентен елемент като първа НС и с адюнкт като първа върху формалните структури на еквивалентите в български е показано в таблицата по-долу.

Таблица 5

	съществителни, които обозначават релации като втора НС	съществителни, които обозначават сем. роли като втора НС	евентуалности като втора НС	съществителни с валентен елемент като първа НС	съществителни с адюнкт като първа НС
С+ПР+С	35%	20%	69%	-----	9,5%
П+С	39%	41%	7,6%	75%	61,5%
С+ П+С	9 %	8 %	10%	5%	11,4%
описания	2,4%	8%	3,1%	7%	8,7%
С+ПР+С+ ПР+С	2,5%	3,3%	5%	-----	1,9%
причастие +С	3%	8%	0,2%	2	3,2%
компози- туми	1,8%	2%	4,3%	11%	1,9%
суф. деривати	2%	7%	0,6%	-----	-----
С+С	3,5%	0,2%	-----	-----	-----
С+П+С+С	0,7%	1,1%	0,8%	-----	1,9%
5 чл. НФ	0,1%	0,3%	-----	-----	-----

Разпределение на групите немски сложни съществителни с валентно съществително като първа съставка, с валентен елемент като първа съставка и с адюнкт като първа съставка върху формалните структури на еквивалентите в български

Дяловете на проекциите на отделните групи съществителни според вида на семантичния предикат на лексикалната структура, които са втора НС на немските сложни съществителни, върху номиналната фраза от типа С+П+С са много подобни и варират между

8% и 10%. Всеки от другите еквиваленти в български се предпочитат от една от групите валентни съществителни – евентуалностите предпочитат номиналните фрази от типа С+ПР+С+ПР+С, съществителните, които обозначават семантична роля – фразите от типа про-частие+ С и суфиксалните деривати, съществителните с валентен елемент като първа съставка – композитуми в български.

3.3. Формални структури в немски и български език за изразяване на семантичните мотивационни отношения между НС на всяка група немски сложни съществителни

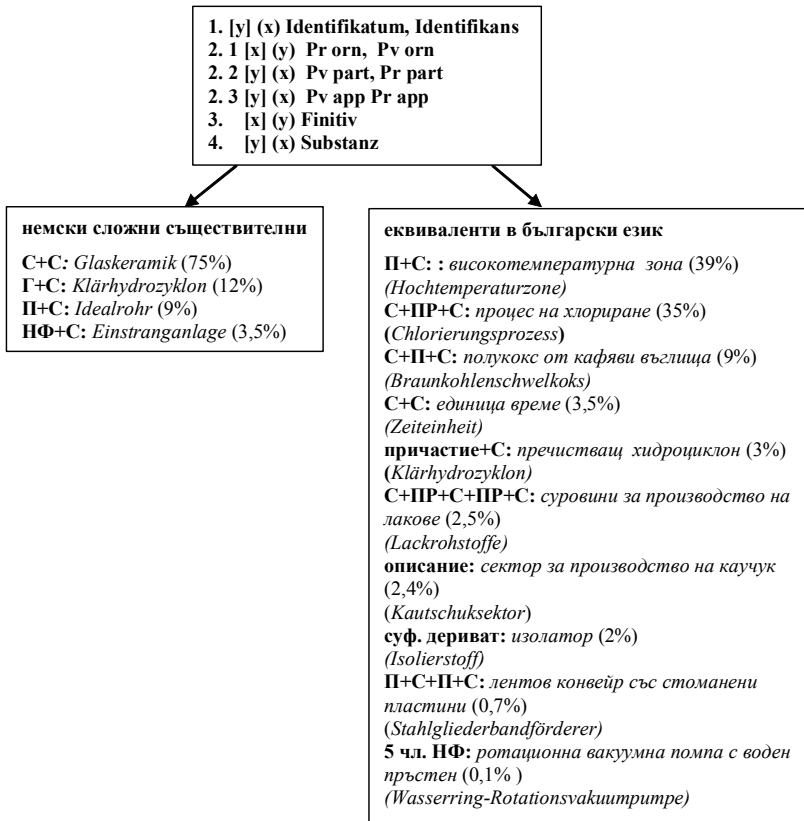
В таблици може да се представи с какви формални структури в двата езика са изразени семантичните мотивационни отношения между НС на всяка група² немски сложни съществителни според вида на семантичните предикати в тяхната лексикална структура. Тук ще бъде представена като пример таблицата на една от групите валентни съществителни.

Между НС на немските композитуми с втора съставка съществителни, които обозначават релация, бяха определени 4 семантични мотивационни отношения: на притежание (посесивни) (*Reaktorwand* – стена на реактора: Pr-Pv), на идентификация (*Mahlarbeit* – смилане: Im-Is), за цел (финални) (*Hochdrucknetz* – мрежа за високо налягане: Fin) и за веществен произход (*Glaskolben* – стъклена колба: Sub). В рамките на групата с посесивни семантични отношения между НС бяха обособени следните 3 подгрупи:

- за апарентивни отношения (*Crackgeschwindigkeit* – скорост на крекиране: Pvapp -Pr app),
- за орнативни отношения (*Blasensdulereaktor* – реактор с барботажна колона: Pvorn-Progn),
- за отношения част-цяло (*Ofendecke* – свод на пещта: Prpart-Pvpart).

Разпределението на семантичните мотивационни отношения между НС върху формалните структури в немски и български език е обобщено в следната таблица.

Таблица 6

Семантични мотивационни отношения между НС на немските сложни съществителни, чиито втори съставки обозначават релация и на техните български съответствия и формалното им представяне в двата езика

При 75% от композитумите с втора съставка, която обозначава релация, в немски установяваме формалната структура С+С. Семантичните отношения част-цяло (Pv part-Pr part) и орнативното отношение (Pv orn-Pr orn) се проектират почти изцяло върху структурния тип немски сложни съществителни от С+С. Само 12% от примерите за тази група имат формална структура от Г+С, 6% – формална

структура от типа П+С и само 3% от типа причастие +С. В български език също се предпочитат определени формални структури за съответствията, но те са повече на брой отколкото в немски език. За разлика от всички други групи сложни съществителни, групата на композитумите с втора съставка съществителни, които обозначават релация, имат предпочитания към две формални структури в българския език, които процентна имат почти един и същ дял – номинални фрази от типа П+С (39%) и номинални фрази от типа С+ ПР+С (35%). Следват номиналните фрази от типа С+П+С с 9%, С+С с 3,5%, причастие +С с 3% и т.н. Върху номиналната фраза от типа С+С в български език, т.н. апозитивни словосъчетания, се проектират с едно единствено изключение само семантичните отношения на немските сложни съществителни с втора съставка, които обозначават отношение. Поради малкия брой на примерите в корпуса е необосновано да се правят изводи за взаимовръзка между определени семантични отношения и съответните формални структури. Наличието на такава може да се провери с емпирични данни от нови изследвания.

4. Заключение

Установи се, че сложните съществителни се дефинират различно в двата езика. За да се избегнат трудности при сравнението, изследването се проведе унилатерално с изходен език немски. Тъй като в 94% от примерите съответствията в български са номинални фрази, различията в дефинициите се взеха под внимание, но не оказа влияние на резултатите.

За термина афиксоид (вж. Флайшер/Барц 1995, Аврамова 2003) се установи, че има различно съдържание в двата езика и затова не се използва в изследването. Вместо него се употреби терминът конфикс със значението, с което се е утвърдил в германистиката и представлява по този начин сборно понятие за термините афиксоид и свързана основа в българистиката (вж. Бояджиев и др. 1998).

Въпреки различията в дефинициите анализът на типологичните параметри на сложните съществителни в немски и български език показва, че те имат много сходни структури.

От представените изследвания по темата на тази статия в двата езика се стигна до извода, че подходящ за това контрастивно

изследване е модел на базата на субстантивната валентност. Съставеният изследователски модел се основава на схващането за валентността като идиосинкретично свойство, което не може да се опише с трансформации и наследяване на аргументи. Затова анализите се базират на един многомерен модел (подобен на тези на Якобс 2003 и Хьолцнер 2007) в рамките на лексикалистичния подход.

Извършена бе лексикална декомпозиция на значенията на валентните съществителни, защото се прие, че аргументите на едно валентно съществително могат да се изведат от неговото семантично значение, респ. се съдържат в лексикално-семантичната му структура (ЛСС). Според вида на семантичните предикати валентните съществителни като втора съставка на немските сложни съществителни бяха обобщени в 3 групи, допълнително бе обособена още една остатъчна група с две подгрупи – съществителни с първа съставка валентен елемент и съществителни с първа съставка адюнкт. Описани бяха семантичните мотивационни отношения между НС за всяка от петте групи. Установи се, че отделните семантични мотивационни отношения се разпределят комплементарно върху групите валентни съществителни, определени според вида на семантичните предикати в тяхната лексикално-семантична структура.

В това изследване семантичните мотивационни отношения между НС на немските композитуми показват предпочитание към макроролята *proto-гоул* (67%) и след това към *proto-пациенс* (34%) и се различават от тези между глагол и аргумент в изречението.

Хипотезата, че композитумите в специализираните текстове имат по-комплексни структури от тези в общия език, не се потвърди. Както стана ясно, немските сложни съществителни, състоящи се от две коренни морфеме, с дял от 77,4%, са най-голямата група в корпуса на това изследване. Техните съответствия в български са в 92,5% от примерите номинални фрази, състоящи се от две пълнозначни думи или композитуми.

Едва 4,8% от немските сложни съществителни се превеждат на български с номинална фраза с повече от две пълнозначни думи. С тези резултати се отхвърли хипотезата, че българските съответст-

вия имат по-комплексни формални структури на равнище пълнозначни думи.

При сравнението на формалните структури на немските сложни съществителни и техните съответствия в български се потвърди хипотезата, че съществуват големи разлики в кодифицирането на семантичните мотивационни отношения в двата езика.

Не съществува съотношение 1:1 между дивергентните семантични и дивергентните формални мотивационни отношения между НС.

Разпределението на отделните групи композитуми според семантичния предикат на втората съставка върху формалните структури в немски и български език показва, че всяка група предпочита определени формални структури във всеки един от двата езика.

Целта на изследването не е само изчерпателно разглеждане на поставената тема, но и да покаже, как може да се проведе съпоставително изследване за посочената област в рамките на един специализиран език със съставения модел на базата на субстантивната валентност и по този начин да постави началото за други изследвания.

БЕЛЕЖКИ

¹ Публикациите представят резултатите от дисертацията ми на тема ”Формален и семантичен анализ на мотивационните отношения между непосредствено съставящите на немски сложни съществителни в специализирани текстове по химична технология и техните съответствия в български език“ (Софийски университет, 2012 г.).

² Таблиците за всяка група немски сложни съществителни са представени в приложението на дисертацията ми (Енчева 2013). Там има и таблици за всяко семантично мотивационно отношение между НС поотделно със съответните формални структури в немски и български език.

ЛИТЕРАТУРА

Аврамова 2003: Аврамова Цв. *Словообразователни тенденции при съществителните имена в Българския и Чешкия език в края на XX век.* София: Херон прес.

Avramova 2003: Avramova Cv. *Slovoobrazovatelnye tendencii pri sashtestvitelnite imena v Bagarskiya i Tcheshkiya ezik v kraya na XX. vek* Sofiya: Heron pres.

Аврамова, Осенова 2003: Аврамова, Цв., П. Осенова. Отново по въпроса за границата между сложна дума и словосъчетание (Върху материал от най-новата българска лексика). // *Български език*, № 1, 346–358.

Avramova, Osenova 2003: Avramova, Cv., P. Osenova. Otново po vaprosa za granicata mezhdu slozhna дума i slovosachetanie (Varhu material ot naj-novata balgarska leksika). // *Balgarski ezik*, 1, 346–358.

Балтова 1985: Балтова, Ю. Двусъставни субстантивни конструкции в съвременния български книжовен език. // ИИБЕ, т. XXVI, София, 81–133.

Baltova 1985: Baltova, Yu. Dvusastavni substantivni konstrukcii v savremenniya balgarski knizhoven ezik. // *IIBE*, t. XXVI, Sofiya, 81–133.

Балтова, Аврамова 2004: Балтова, Ю., Цв. Аврамова. Процесите на глобализация и книжовноезиковите тенденции в словообразуването на славянските езици. // *Списание на БАН*, № 2, 7–13.

Baltova, Avramova 2004: Baltova, Yu., Cv. Avramova. Procesite na globalizaciya i knizhovnoezikovite tendencii v slovoobrazuvaneto na slavyanskite ezici. // *Spisanie na BAN*, № 2, 7–13.

Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1998: Бояджиев, Т., И. Куцаров, Й. Пенчев. *Съвременен български език. Фонетика. Лексикология. Словообразуване. Морфология. Синтаксис*. София: Петър Берон.

Boyadzhiev, Kucarov, Pentchev 1998: Boyadzhiev, T., I. Kucarov, J. Penchev. Savremenен balgarski ezik. Fonetika. Leksikologiya. Slovoobrazuvane. Morfologiya. Sintaksis. Sofiya: Petar Beron.

Велев 1973: Велев, В. и др. *Българо-немски технически речник Химия – Химична технология – Металургия*. София: ДИ Техника.

Velev 1973: Velev, V. i dr. *Balgaro-nemski tehniчески rechnik Himiya – Himichna tehnologiya – Metalurgiya*. Sofiya: DI Tehnika.

Георгиева 1977: Георгиева, Е. Състояние и проблеми на българската научно-техническа терминология. // *Български език*, 4, 281–287.

Georgieva 1977: Georgieva, E. Sastojanie i problemi na blgarskata nauchno-tehnicheska terminologiya. // *Balgarski ezik*, 4, 281–287.

Коева 1999: Коева, Св. *Синтаксис и пунктуация*. Пловдив: Макрос, 2001.

Koeva 1999: Koeva, Sv. *Sintaksis i punktuaciya*. Plovdiv: Makros, 2001.

Енчева 2013: Енчева, М. *Формален и семантичен анализ на мотивационните отношения между непосредствено съставлящите на немски сложни съществителни в специализирани текстове по химична технология и техните съответствия в български език*. Дисертация за присъждане на научната и образователна степен „доктор”. СУ „Св. Кл. Охридски”. София.

Колковска 1993: Колковска, С. *Термини за процеси в съвременния български книжовен език*. Дисертация за получаване на научна степен кандидат на филологическите науки. София.

Kolkovska 1993: Kolkovska, S. *Termini za procesi v savremenniya balgaski knizhoven ezik. Disertaciya za poluchavane na nauchna stepen kandidat na filologicheskite nauki.* Sofiya.

Мурдаров 1983: Мурдаров, Вл. *Съвременни словообразователни процеси. Очерк върху българското словообразуване.* София: Наука и изкуство.

Murdarov 1983: Murdarov, V. *Savremenni slovoobrazovatelni procesi. Ocherk varhu balgarskoto slovoobrazuvane.* Sofiya: Nauka i izkustvo.

Ницолова 2005: Ницолова, Р. За значението на предложните съчетания в българското изречение. // *Аргументна структура. Проблеми на простото и сложното изречение.* Съст. Св. Коева. София: Сема РШ, 141–152.

Nicolova 2005: Nicolova, R. Za znachenieto na predlozhnite sachusetaniya v balgarskoto izrechenie. // *Argumentna struktura. Problemi na prostoto i slozhnoto izrechenie.* Sast. Sv. Koeva. Sofiya: Sema RSH, 141–152.

Осенова 2009: Осенова, П. *Именните фрази в българския език.* София: ЕТО.

Osenova 2009: Osenova P. *Imennite frazi v balgarskiya ezik.* Sofiya: ETO.

Пашов 1989: Пашов, П. *Практическа българска граматика.* София: Народна просвета.

Pashov 1989: Pashov, P. *Prakticheskа balgarska gramatika.* Sofiya: Narodna prosveta

Пенчев 1993: Пенчев, Й. *Българският синтаксис – управление и свързване.* Пловдив: Пловдивско университетско издателство.

Penchev 1993: Penchev, J. *Balgarski sintaksis – upravlenie i svarzване.* Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo.

Попова 1985: Попова, М. *Термини – словосъчетания. (Из областта на товароподемните и подемно-транспортните машини).* София: Изд. на БАН.

Popova 1985: Popova, M. *Termini – slovosachusetaniya. (Iz oblastta na tovaropodemnite i podetno-transportnite mashini).* Sofiya: Izd. na BAN.

Стоянов 1999: Стоянов, Ст. *Грамматика на българския книжовен език. Фонетика и морфология.* Велико Търново: Абагар.

Stoyanov 1999: Stoyanov, St. *Gramatika na balgarskiya knizhoven ezik. Fonetika i morfologiya.* Veliko Tarnovo: Abagar.

Augst 2001: Augst, G. Gefahr durch lange und kurze Wörter? Lang- und Kurzwortgefahr LKW-Gefahr? // *Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz – Aktueller lexikalischer*

Wandel. Hrsg. Stickel, Gerhard. Berlin/New York. (= Jahrbuch 2000 des Instituts für Deutsche Sprache), 210–238.

Donalies 2001: Donalies, E. *Die Wortbildung des Deutschen*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Fleischer, Barz 1995: Fleischer, W., I. Barz. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Gutschmidt 1979: Gutschmidt, Ê. Grundzüge der Entwicklung des Wortschatzes der bulgarischen Literatursprache nach 1945. // *Zeitschrift für Slawistik*, 23, 245–253.

Gutschmidt 1998: Gutschmidt, K. Общие тенденции и специфические формы их реализации в современных славянских языках. // *Jazykovedny uasopis*, 49, 1–2, 15–26.

Heringer 1984: Heringer, H. J. Wortbildung: Sinn aus dem Chaos. // *Deutsche Sprache* 12,1, 1–13.

Hölzner 2007: Hölzner, M. *Substantivvalenz. Korpusgestützte Untersuchungen zu Argumentrealisierungen deutscher Substantive*. Tübingen: Niemeyer.

Jacobs 2003: Jacobs, J. Die Problematik der Valenzebenen. // *Dependenz und Valenz. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*. Hrsg. Agel, Vilmos u.a. Berlin, New York, 378–399.

Olsen 1986: Olsen, S. *Wortbildung im Deutschen. Eine Einführung in die Theorie der Wortstruktur*. Stuttgart: Kröner.

Ortner 1991: Ortner, L. u.a. *Substantivkomposita (Komposita und kompositionsähnliche Strukturen 1). Deutsche Wortbildung: Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache: eine Bestandsaufnahme des Instituts für deutsche Sprache Forschungsstelle Innsbruck*. 4. Hauptteil. Berlin: de Gruyter.